

TARİHSEL SÜREC İÇERİSİNDE İSRAİL DEVLET MODELİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Ayhan Döner*

GİRİŞ

İsrail Devleti'nin Filistin topraklarında kurulması 19. yüzyılda ortaya çıkan ve gittikçe hızlanan Siyonist faaliyetler ile batılı devletlerin bu faaliyetleri desteklemesi sonucu olmuştur. Siyonist hareket dünya kamu oyunun büyük bir kısmını uzun bir süre, Filistin'in Yahudilere "vaad edilmiş toprak" olduğuna ve bu yerler boş durduğundan, "halksız toprağa topraksız bir halk" götürmek gerektiğine inandırmıştır.

Ashında Filistinde bir Yahudi Devletinin kurulması Batılı devletlerin de işine geliyordu. Böylece kapitalizmin son zamanlarında batı, Yahudilerin küçük burjuva rekabetinden kurtulacak, üstelik Yahudi Devleti o bölgedeki kapitalist çıkarları koruyabilecekti. İşte bu ve benzeri düşünceler ve çıkar birliği ile elli yıllık bir mücadele sonucu Filistin toprakları üzerinde İsrail Devleti kurulmuştur.

İsrail'in kuruluş aşamasında yapılan faaliyetler ve örgütlenmeler, devlet kurulduktan sonra onun siyasi ve hukuki şekillenmesini de etkilemiştir. Devlet kurulduğunda kurulmasında çalışan örgütler onun siyasi yapısını, alınan kararlar ve Manda İdaresi dönemindeki hukuki metinler de hukuki yapısını şekillendirmiştir.

I- GENEL OLARAK İSRAİL'İN TARİHİ

A-Tevrat dönemi (M.Ö. 17.yy- M.Ö. 6.yy)

İsrail'in ilk bin yıllık tarihini anlatan başlıca kaynak Tevrat'tır. Tevrat'a göre, Yahudilerin kökü ilk peygamberlerden Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakub'a dayanmaktadır. O tarihlerde Mezopotamya'dan Filistin topraklarına hayvancılıkla uğraşan göçebe bir kabile gelmiştir. Bu kabile tek Tanrıya inanıyordu ve Tevrat'a göre Tanrı, bu kabileye söz konusu toprakları vaad etmiş ve buraya yerleşmelerini sağlamıştır¹.

Tevrat'a göre İsrail kelimesinin kaynağı, Tanrının Hz. Yakub'a verdiği bir isimdir. Tevrat ve Kur'an'da Hz. Yakub'un 12 oğlu ve onlardan gelenler "İsrail Oğulları" olarak adlandırılmışlardır².

Hz. Yakup zamanında Filistin topraklarında kötü şartlar nedeniyle kıtlık çıkmış, bunun üzerine Hz. Yakup ve oğullar Mısır'a göç etmiş. Yahudiler Mısır'da birkaç kuşak boyunca kalmış, Firavunlar tarafından esir ve köle olarak çalıştırılmıştır. Hz. Musa Yahudileri Firavun'un elinden kurtararak Sina Çölü'nde kırk yıl dolaştıktan sonra Filistin'e getirmiştir³.

Hz. Musa'nın ölümünden sonra yerine, yine bir peygamber olan Hz. Yuşa geçti. Hz. Yuşa Eriha şehrini fethetti ve böylece çölde dolaşmaktan kurtulan Yahudiler iskan

* Arş.Gör. Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı

¹ İsrail Büyükelçiliği Basın Bürosu, *İsrail'in Tarihi*, Bugünkü İsrail Yayınları (Seri Dışı), Ankara, 1976, s.3.

² İsrail Büyükelçiliği, *İsrail'in Tarihi*, s.3; Hikmet Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, C.1, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, İstanbul, 1979, s.21.

³ Ali Uğur, *Dünya Gündemindeki İsrail*, 2. Baskı, Burak Yayınları, İstanbul, 1983, s.27.

imkanına kavuştular. Ondan sonra başa geçen Hz. Davut Kudüs'ü fethettikten sonra burayı başkent yaptı. Komşu ülkelerle yaptığı savaşları kazanarak Devletin sınırlarını genişletti ve İsrail'in gerçek kurucusu oldu (M.Ö.1000). Oğlu Hz. Süleyman döneminde (M.Ö. 965-928), İsrail Krallığı daha da genişleyerek Orta-Doğu'da önemli bir kuvvet haline geldi. Hz. Süleyman Kudüs'teki meşhur "Süleyman Mabedi"ni (Mascid-i Aksa, 1.Tapınak) yaptırdı⁴.

Hz. Süleyman'ın ölümünden sonra, Krallık ikiye bölündü. Ortaya çıkan iki krallık, Yahuda (Yuda) ve İsrail Devleti olarak kuruldu. Yahuda Krallığı Hz. Davut Hanedanı tarafından yönetildi. Başkenti Kudüs idi. İsrail Krallığı başkent olarak Samariye'yi seçti ve bir çok hanedan tarafından yönetildi. İsrail Devleti Asurluların işgaline (M.Ö. 722) kadar varlığını sürdürdü. Asur Kralı Sargon İsrail'in on kabilesini esir olarak alıp sürgüne götürdü⁵.

Yahuda Krallığı M.Ö 586 yılında Babillilerin saldırısına uğradı. Babilliler Süleyman Mabedi'ni yıkarak Yahuda halkını Babil'e sürdüler. Böylece Filistin'deki son ve tek olan Yahudi Devleti sona ermiş, böylelikle Yahudilerin 2000 yıldan fazla sürecek dramının ilk perdesi açılmış oldu.

B- Babil Esareti ve Dönüş (M.Ö.516- M.S.70)

Yahudiler karakteristik özelliklerini Babil esareti döneminde de korumuşlar ve buldukları toplumda erimemişlerdir. Babil Krallığı'nın Persler tarafından yıkılmasından sonra, Filistin toprakları da Pers yönetimi altına girdi. Pers Kralı Kurus (Kirus) Yahudilerin esaretine son vererek Kudüs'e dönmelerine izin verdi. Arkasından yıkılmış olan Kudüs'ün ve Süleyman Mabedi'nin yeniden imarına izin vererek bu hususta maddi destek sağladı (M.Ö.538). Fakat Babil'de işlerini yoluna koymuş olan Yahudilerin çoğu Kudüs'e dönmeyerek, Babil'de kaldılar. Kudüs'e dönenler ise dört yüzyıl boyunca özerk bir yönetim altında yaşadılar. Bu süre içinde önce Perslerin sonra Yunanlıların boyunduruğu altına girdiler. Yunan idaresine kadar Kudüs valileri genellikle Yahudi olduğu için İsrailoğulları oldukça rahattı. Yunanlılar bu uygulamayı kaldırınca Yahudiler isyan ederek Romalıların da yardımıyla bağımsız bir devlet kurdular (M.Ö.142)⁶.

Kudüs, önce ihtilali yöneten Haşmone Ailesi ve sonra Herod Hanedanı tarafından yönetildi. Kral Herod zamanında bir çok eser meydana getirildi. Bunların en önemlisi İkinci Tapınak'tır. Ayrıca Tevratı meydana getiren kitapların çoğu bu dönemde detlendi.

M.Ö. 63 yılından itibaren genişlemekte olan Roma İmparatorluğu İsrail Devleti üzerinde etkilerini arttırmış, daha sonra Filistin'i zaptederek bu devlete son vermiştir. Ancak Yahudiler Romalılara karşı da baş kaldırmıştır. Bunun üzerine Roma Orduları Kudüs'ü ve İkinci Tapınağı yıktılar. Bu tarihten sonra Kudüs'ten sürülen Yahudiler için yaklaşık 2000 sene sürecek "devletsizlik dönemi" başlamıştır.

Miladi 1. asırda yapılan bir "Diospora Haritası'nda" (diospora özel bir terim olup Yahudilerin cemaat olarak yaşadıkları bölgeleri ifade eder.) Yahudilerin o günkü dünyanın hemen her yanına dağıtılmış oldukları anlaşılmaktadır. Fakat asimilasyona karşı dirençli olan bu kavim buldukları toplumlarda kilit noktara gelebilmişlerdir. Bu yüzden de o toplumların tepkilerini üzerlerine çekerek yeni sürgünlerle karşılaşmışlardır⁷.

4 Uğur, s.27; İsrail Büyükelçiliği, İsrail'in Tarihi, s.4.

5 Tanyu, s.71; İsrail Büyükelçiliği, İsrail'in Tarihi, s.4.

6 Uğur, s.43-44; İsrail Büyükelçiliği, İsrail'in Tarihi, s.5.

7 Uğur, s.46.

Erimeme, başkalarına benzememe özellikle Yahudiliğin dini ve siyasi teşkilatlanmaya hiç ara vermemesi sonucu gerçekleşebilmiştir. Bunda "havra"nın önemli etkisi vardır. Yahudilik cemaat şuuruyla asimile olmamış günümüze kadar gelebilmiştir.

C- Yahudilerin Dünyaya Dağılışı ve Sonrası (M.S.1.yy-M.S.20.yy)

Yahudilerin dünyaya dağılışından sonra Filistin değişik krallıkların ve imparatorlukların bir parçası olarak kalmıştır. Bu süre zarfında bölgenin sınırları ve adı bölgeyi elinde bulunduranlar tarafından ihtiyaçlara göre farklı değerlendirilmiştir⁸.

-Roma (M.S.70-395) ve Bizans (M.S.395-636) Dönemi

Romalılar burada kalan ve İsrailoğullarını hatırlatan izleri silmek amacı ile, bölgeye Filistin adını verdiler. Kudüs'ün adı da Aelia Capitolina olarak değiştirildi.

-Arap (M.S.636-1072) ve Selçuklu (M.S.1072-1095) Dönemi

Araplar bölgeyi, Ürdün Nehri sınır olmak üzere ikiye ayırdılar: Filistin ve Ürdün. Selçuklu idaresi kısa sürdüğü için bu devrede önemli değişiklik olmadı.

-Haçlı Dönemi (M.S.1099-1291)

Burada egemen bir devlet kurmayı deneyen Haçlılar bölgeye tamamen yabancı olmaları nedeniyle, bir varlık gösteremediler. Haçlıların kurdukları Devlet Kudüs Krallığı olarak bilinir.

-Memlük Dönemi (M.S.1291-1516)

Bu dönemde bölge üç eyalete bölündü: Safad, Gazze, Şam.

-Osmanlı Dönemi (1516-15179)

Osmanlı idaresi sırasında bu bölge sancak ve vilayetlere ayrıldı. Bu devrede bölgenin bütününe özel bir ad verilmedi.

-İngiliz Manda İdaresi Dönemi (1918-1948)

İngilizler bölgeye tekrar Filistin adını verdiler. İlk zamanlar İngiliz Mandası Ürdün Nehrinin iki yanını da içine alıyordu. 1922'de İngilizler Manda topraklarını ikiye ayırarak Ürdün Nehrinin batısını Filistin, doğusunu Trans Ürdün olarak adlandırdılar.

II- SİYONİZM VE İSRAİL DEVLET'İNİN KURULMA AŞAMASI

A- SİYONİZM

1- Siyonizm Kavramı ve Ortaya Çıkışı

Siyonizm kelimesinin ilk kullanışı çok eski tarihlere dayanır. Siyonizm "Siyon" kelimesinden gelmektedir. "Siyon" Kudüs'teki meşhur bir tepenin adıdır. Hz. Süleyman zamanında inşa ettirilen mabed bu tepenin üzerindedir. Yahudiler Kudüs'ten sürüldükten ve mabedin yıkılmasından sonra tekrar Kudüs'e dönmenin ve mabedin inşasının yollarını aramaya başladılar. Ve bu hedeflerini de "Siyonizm" olarak adlandırdılar.

⁸ İsrail Büyükelçiliği, *İsrail'in Tarihi*, s.6

Siyonizm fikri Yahudi ve Hristiyan düşüncesinin bir parçası olarak yüzyıllar boyunca var olagelmıştır. Yahudi inancına göre Tevrat'ta Tanrı İbrahim'e "Bu ülkeyi, Mısır Nehri'nden (Nil) Fırat Nehrine kadar sana veriyorum" demişti. Yahudiler "Vadedilmiş Toprak" da hakları olduğunu bu söze kadar götürürler. Hristiyan inancında ise, Millenium'un (Hz. İsa'nın yeryüzündeki yüzyıllık hükümranlığının) başlangıcına Yahudilerin Filistine geri dönüşleri eşlik edecektir⁹.

Bununla beraber politik bir hareket olarak Siyonizm, III. y.y.' da ortaya çıkmıştır. Politik Siyonizmin ortaya çıkmasında 1882 de Rusya'da baş gösteren Yahudi katliamı ve Fransa'daki Dreyfus Olayı etkili olmuştur. Bu iki olayda 19.y.y.' da Yahudi sorunun ön plana çıktığını göstermektedir. Avrupa'da kapitalist birikim ve tekelleşme karşısında orta sınıf Yahudilerin küçük burjuva rekabetinden şikayetçi olmaya başladı. Bu yüzden Yahudiler Rusya ve Batı Avrupada istenmiyordu¹⁰.

Yahudi ayrımcılığının ve Yahudi olmayanlardan kaynaklanan anti-semitizm'in kivilcimını ateşleyen olay 1881'de Rus Çarı II. Aleksander'in öldürülmesi oldu. Bu olay üzerine Ruslar Yahudileri şamar oğlanı yaptı ve Yahudi katliamının süratle gerçekleşmesini teşvik etti. Anti-semitizm'in bu patlak verişİ Yahudilerin Rusya'dan ve Polanya'daki yerleşim yerlerinden topluca göçüne sebep oldu. Mültecilerin çoğu Batı Avrupa ve Amerika'ya yerleşirken, üçbine yakın kısmı da Filistin'e göç etti. 1882 yılında bu göçmenler Caffa yakınlarında "Rishon-le Zion" diye isimlendirilen bir koloni oluşturdular. Aynı yıl Rusya'da "Chibbath Zion" (Siyon Sevgisi) olarak bilinen bir hareket ortaya çıktı. Bu hareketin taraftarları "Choveye Zion" (Siyonu Sevenler) adında bir dernek kurdular ve Filistin'e yerleşme ve İbranice'yi diriltme fikrini ortaya attılar. Böylece Politik Siyonizmin ilk tohumları atılmış oldu. Siyon'u Sevenler Derneği 1890'da, Filistin ve Suriye'deki Yahudi Ziraatçi ve Esnafı Destekleme Derneği adıyla resmen tanınmayı başardı. Bu teşkilat Siyon Sevgisi'ni kuranlardan biri ve -mutlaka Filistinde olmasa da- bir Ulusal Yahudi Vatanı fikrini geliştiren ilk kişi olan *Leon Pinsker*'in liderliği altına girdi¹¹.

Oluşum safhasında olan bu Politik Siyonizm'e gerek Yahudi çevrelerinden gerekse dışarıdan tepkiler geldi. Bir Yahudi yazar olan Achad Ha'am Kültürel Siyonizm olarak tanınmaya başlayan manevi dirilişİ savunarak Politik Siyonizm'e karşı çıkmıştır. Dışarıdan ise , 1888'de Babiali Yahudilerinin Osmanlı topraklarına toplu göçünü yasaklayan mevzuatı getirdi. Bu durum geçici olarak Politik Siyonizm'in gerilemesine yol açtı.

2- İlk Siyonist Kongre

Örgütlenmiş Politik Siyonizm'in kurucusu, Viyana'da eğitim görmüş Macaristanlı bir Yahudi olan Theodor Herzl'dir. Herzl Hukuk öğrenimi görmüş olmasının yanında, yazma konusunda oldukça yetekli birisi idi. 1894'deki Dreyfus olayındaki anti-semitizme ilişkin unsurlar, Herzl'i Yahudi Sorununa bulunacak tek çözümün bir Yahudi Devletinin kurulması olduğuna inanmaya sevketti. Bundan dolayı 1895'te İngiliz desteği ile bağımsız bir Ulusal Yahudi Devleti kurma düşüncesiyle, Yahudilerce Arjantin veya Filistin'de koloniler kurulması görüşünü savunan ve Der Judenstaat (Yahudi Devleti) adını taşıyan bir kitapçık kaleme aldı. Herzl hemekadar Judenstaat'ta Arjantin'i de bir Yahudi Devletinin muhtemel yeri olarak düşünmüşse de bunun altındaki amaç, Filistin

⁹ Alan R. Taylor, *İsrail'in Doğuşu*, (çev. Mesut Karışahan), Pınar Yayınları, İstanbul, 1992, s.13.

¹⁰ Türkkaya Ataöv, "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar", AÜSBFD, S.25, 1975, s.32.

¹¹ Taylor, s.15.

dışında herhangi bir yerde Yahudilerin biraraya getirilmesi ve önce orada yerleşip iyice eğitim ve öğretim gördükten sonra yığınlar halinde Filistin'e dönüş zamanının hazırlığının yapılmasıdır¹².

Der Judenstaat'ın 1896'da basılması, gerek Yahudi gerekse Yahudi olmayan çevrelerce lehte ve aleyhte tepkilere yol açtı. Bu tepkiler sonucu Herzl, Yahudilerin büyük bir kısmının kendi düşüncesine getirilmiş olduğu kanısına vardı. Herzl görüşlerini paylaşanların özellikle de arkadaşı Marks Nordav'in desteğiyle Ağustos 1897'de İsviçre'nin başşehrinde 1.Siyonist Kongresi'ni topladı. Bu kongreye başta ABD Yahudileri olmak üzere, Avrupalı zengin ve tahsil görmüş Yahudiler katılmıştır¹³.

Herzl açılış konuşmasında toplantının amacını şöyle özetlemiştir: "Biz Yahudi Ulusunu barındıracak olan evin temelini atmak için buradayız." Onun önerdiği program; 1-Filistin'de örgütlü, geniş çaplı bir Yahudi kolonizasyonun teorisini, 2-Filistin'i kolonileştirme konusunda uluslararası olarak tanınmış meşru bir hakkın kazanılmasını, 3-Yahudileri Siyonizm davasında birleştirmek için daimi bir örgütün kurulmasını içeriyordu. Bu ilkeler İsrail Devleti kuruluncaya kadar ve kurulduktan sonra da Siyonizmin temel yönlendiricisi olmuştur¹⁴.

Basel kongresinde "Siyonizm'in hedefi, Yahudiler için Filistin'de Kamu Hukukuyla güvence altına alınmış bir vatan yaratmaktır." sözleriyle ifade edilen nihai hedef belirlendi. Bu hedefi gerçekleştirme düşüncesiyle yapılacak girişimler ise şunlardı: 1-Filistin'de Yahudi kolonisinin tesisi, 2-Yahudilerin yaşadığı her ülkede dünya Yahudilerini birleştirmek amacıyla örgütler kurulması; 3-Yahudi ulusal fikrinin güçlendirilmesi; 4-Siyonizmin hedefinin ifası için, yönetimin onayının sağlanması.

B- İSRAİL DEVLETİ'NİN KURULMA AŞAMASI

1- İlk Siyonist Girişimler

Siyonist hareket Basel'de kurulacak bir devlete hazırlık olarak bir takım örgütler de kurdu. Siyonist örgütün bölgesel dernekleri, bu derneklerin federasyonları, örgütün kongresi, genel konseyi ve merkez yürütme kurulu gibi devlete yönelik kurumlar 1. Siyonist Kongresi sonunda kuruldu¹⁵.

Basel Kongresi'nde Siyonist örgütün ilk başkanı seçilen Herzl ilk hedefin, "Filistin'i kolonileştirmek için uluslararası olarak tanınmış bir yasal hakkın kazanılması" olduğuna inanıyordu. Bu sebeple Almanya'nın desteğini almak için İmparator II. Wilhelm ile iki defa görüştü. Fakat İmparator, Osmanlı içişlerine böylesi bir Alman destekli müdahalenin İngiltere, Fransa ve Rusya'yı ayağa kaldıracığını düşünerek Herzl'in teklifini red etti¹⁶.

Herzl ikinci olarak Yahudilerin Filistine yerleştirilmesi teklifiyle Osmanlı Sultanı II. Abdulhamid'in karşısına çıktı¹⁷. Sultan Abdulhamid'e Babıali'nin durumunun düzeltilmesi için ve doğal kaynaklarının geliştirilmesi için zengin Yahudi dostlarının yardımcı olabileceklerini ima ederek Filistin konusunda tavizler istedi. fakat bu cazip ama

¹² Taylor, s.16-17; Tanyu, s.360.

¹³ Tanyu, s.361.

¹⁴ Taylor, s.18-19.

¹⁵ Ataöv, s.39.

¹⁶ Taylor, s.21.

¹⁷ Herzl'in İstanbul Hatıraları İçin bkz, Tanyu, s.364 vd.

aldatıcı teklif Sultan Abdulhamid'in fikrini çelememi ve Abdulhamid'in cevabı Filistin topraklarında hiçbir şekilde Yahudi kolonileşmesine izin verilmeyeceği şeklinde oldu¹⁸.

Filistin'in Yahudilerce kolonileştirilmesi konusunda Alman İmparatoru ve Sultan Abdulhamid'ten destek bulamayan Herzl, bu defa İngiltere'ye yöneldi. İngiltere önce Araplardan gelecek tepkiden dolayı olaya sıcak bakmadı. Çünkü o dönemde Filistin'deki Yahudi nüfusu 60 bin dolayında iken Arapların nüfusu 650 bin kişi civarında idi. Bununla beraber İngilizler bir süre sonra Herzl'e Uganda'nın kolonileştirilmesi için izin verilebileceği teklifini yaptı, Herzl bu teklife geçici bir çözüm olarak sıcak bakmıştı¹⁹.

Bu arada V. Siyonist Kongresi'nde "Yahudi Ulusal Fonu" (Jewis National Fund-JNF) kuruldu. (Bu fon bugün halen faaliyetlerine devam etmektedir). VI. Siyonist Kongresi'nde JNF'in amaçları ve faaliyet biçimi tesbit edildi. Buna göre: 1) JNF yalnız Filistin ve komşu ülkelerdeki toprakları satın almak için dünyadaki bütün Yahudilerden para toplayacaktı, 2) Tarımsal ve bahçelik alanlardan başka ormanlar ve her türlü arazide satın alınacaktı; 3) Toprak vazgeçilmez olacak ve Yahudi bireylere bile satılmayacaktı; 4) Topraklar JNF tarafından işletilecek ya da "49 yılı aşmayan süreler için yalnızca Yahudilere kiralanacaktı; kiracının toprağı bir başkasına kiralaması yasak olacaktı. Bu çerçevede JNF Filistin'de ilk toprak alımını 1905 yılında 3 parsellik toplam 5600 dönüm olarak yaptı²⁰.

1904 yılında Herzl'in ölümüyle birlikte Siyonizm iki gruba bölündü. Gruplardan biri esas problemin uluslararası bir onayın sağlanması ve Yahudi sorununa -Filistin veya başka bir yerde- acil bir çözüm bulunması olduğu yolundaki Herzl'in görüşünü savunuyordu, Siyon'u Sevenler Derneği'nin kültürel dirilişçiliğinden etkilenen diğer grup ise, Yahudi vatani ve ulusunu Filistin'den başka bir yerde kurmaya yönelik bütün tekliflere karşı çıkıyordu. Sonunda 1905'teki VII. Siyonist Kongresi'nde Siyonizmin ancak ve ancak Filistin'le ilgili bir şey olduğunu deklare eden bir önerge kabul edildi²¹.

Bu tarihten sonra Siyonizmin başına Rusyalı bir Yahudi kimyager olan Chaim Weizman geçti. Weizman ilk olarak İngiltere ile ilişkileri yoğunlaştırdı. Buna paralel olarak İngiliz yönetiminin önemli liderleri arasından dostlar edinilmeye çalışıldı. Yine İngiltere Yahudileri geniş çaplı propagandalarla Siyonizme kazandırılmaya çalışıldı.

1914'te Birinci Dünya Savaşının başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya'nın yanında savaşa girmesi Filistin topraklarının geleceğini meçhul hale getirmişti. Birinci Dünya Savaşına kadar İngiltere'nin orta-doğu politikası zayıf bir Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya'da korunması yönünde idi, Süveyş Kanalı ve Hindistan'a giden yolda güçlü bir devlet yerine zayıf bir Osmanlı İmparatorluğu'nun olması daha yararlı idi. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşta İngiltere'nin karşısında yer alması durumu değiştirdi. İngiltere bu defa Araplara yöneldi. Araplara bağımsızlık vaadi ve Filistin dahil olmak üzere Arapların oturdukları yerlerde Arap egemenliği vaadiyle Arapları Osmanlı İmparatorluğu aleyhine çevirdi²².

Bu gelişmeleri Siyonizm de yakından takip ediyordu bütün taraflara Filistin'de kurulacak bir Yahudi Devletinin faydaları anlatılıyordu. Chaim Weizman İngiliz Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ABD'nin Siyonist Yargıç Brandeis'in büyük nüfusundan

¹⁸ Ataöv, s.39; Rauf Versan, "Türkiye'nin Orta-Doğu Ülkeleri ile İlişkilerinin Siyasi ve Hukuki Temelleri", Tanık Zafer Tunaya'ya Armağan, İstanbul Barosu Yayını, 1992, s.330.

¹⁹ Taylor, s.23.

²⁰ Walter Lehn, *Yahudi Ulusal Fonu: Bir Ayrım Aracı*, Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan, AÜSBF Yayınları No:511, 1982, s.87-88.

²¹ Taylor, s.23.

²² Ataöv, s.40.

faydalanarak savaşa katılmasının sağlanabileceği ihtimalini İngiliz yönetimine bildirdi. Böylece Siyonizm İngiltere'nin tam desteğini elde etti. Buna paralel olarak 1917 Balfour Bildirisi ile Filistin'i Arapların elinden alan önemli bir adım atıldı²³.

Balfour Bildirisi kesin belirlenmiş bir toprak parçası belirtmemekle birlikte İngilizlerin "Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yurt kurulmasını kolaylaştırmak için bütün çabalarını" harcayacaklarını belirtiyordu. Bildiri o dönemde bölge nüfusunun %91'ini teşkil eden Arapları gözardı ediyor, bununla da kalmayıp Araplardan "Yahudi olmayan topluluk" şeklinde bahsedilerek onların hakarı ikinci plana itiliyordu. Balfour Bildirisi 1918 yılında Siyonistlerin büyük çabaları sonucu ABD, Fransa, İtalya ve Japonya tarafından resmen tanındı.

Savaşın sona ermesinden sonra Milletler Cemiyeti Filistin Manda İdaresi'ni 1922'de onaylayarak İngiltere'ye bıraktı. Ertesi yıl İngiltere Manda Belgesi'nin 25. maddesinde verilen yetkiye dayanarak, "Yahudi Ulusal Yurdu" hükümlerinin uygulanabilir olduğu alanı Ürdün Irmağı'nın batısı ile sınırladı. Bu Siyonistlerin hak iddia ettikleri topraklardan önemli ölçüde küçüktü ve daha sonra tek başına Filistin olarak adlandırılacaktı. Böylece Herzl'in yıllarca peşinde koşup elde edemediği "ferman" artık Siyonistlerin elindeydi²⁴.

2- Manda İdaresi Dönemi

Manda belgesinin İngiltere tarafından Milletler Cemiyeti'ne verilip Temmuz 1922'de onaylanmasına ve Eylül 1923'te yürürlüğe girmesine karşılık, manda idaresi uygulama yönünden 1920'de başladı. Nisan 1920'de San Remo Konferansı'nda, Birinci Dünya Savaşının galipleri eski Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarının düzenlenmesi konusunda ve bu arada Filistin için mandater devletin İngiltere olmasında anlaşıldı. Bu anlaşmaya dayanarak İngiltere Temmuz 1920'de daha önceki askeri yönetimi devralarak, Filistin'de sivil bir yönetim kurdu²⁵.

Manda açıkça Siyonistlerin amaçlarına uyacak biçimde tasarlanmıştı. Böyle bir politikayla uyumlu olarak sivil yönetim Yahudi ya da Yahudi olmayan Siyonistlerle doldurulmuştu. Yahudi görevliler arasında Manda'nın kurucularından biri olan Yüksek Komiser *Herbert Samuel* ve sorumlulukları arasında bütün hükümet organlarına hukuksal danışmanlık yapma, mahkemeleri ve toprak sicil dairelerini denetleme ve yasa tasarılarını hazırlama bulunan (ve eşi Samuel'in yeğeni olan) Başsavcı *Norman Bentwich* vardı. Ayrıca, Göç Dairesi Müdürü *Albert Hyamson*, aynı dairede görevli (İngiltere'deki Siyonist örgütün eski bir görevlisi) *Denis Cohen*, Hükümet Sekreteri Baş Yardımcısı *Mai Nurock*, Ticaret ve Endüstri Müdürü *Ralph Horari*, Levazım Denetçisi *Harold Solomon* da Yahudi görevlilerdendi. Bentwich Yahudi olmayanlardan Hükümet Baş Sekreteri *Wyndham Deeds* ve onun halefi *Gilbert Clayton*'u "Yahudi Ulusal Yurdu'nun sağlam dostları" olarak nitelendiriyordu²⁶.

Yeni hükümetin yaptığı ilk işlerden biri Temmuz 1920'de yeni bir göç yönetmeliği çıkarmak oldu. Bunu takip eden öteki kanunlar da Yahudiler için bir ulusal yurt siyasetine hizmet eder nitelikteydi. Eylülde, Yahudilerin toprak satın almalarını kolaylaştıran Toprak Transferi Yönetmeliği çıkarıldı. Mülkiyet transferine izin veren Toprak Sicil Dairesi açıldı. Bütün bu önlemlerle Araplardan büyük toprak sahipleri güç durumda bırakılarak

²³ Balfour Bildirisi'nin geniş tahlili için bkz. Ataöv, s.41 vd.

²⁴ Sami Hadawi ve Walter Lehn, *Siyonizm ve Filistin Toprakları*, Atatürk'ün 100. Doğum Yünya Armağanı, AÜSBF Yayınları No:511, 1982, s.68.

²⁵ Hadawi- Lehn, s.71.

²⁶ Hadawi- Lehn, s.71-72.

topraklarını satmak zorunda bırakılıyordu. Bu toprakları da hükümet tarafından "kamu yararı doğrultusunda amaçları olduğu" tescil edilen JNF alıyordu²⁷.

İngiltere Filistin kapılarını, Arap protestolarına rağmen, çok sayıda Yahudi göçmenine açmış, devlet topraklarını kolonizasyon amacı için Yahudilere vermiş, Siyonist toplulukların kendi okullarını açmalarına, kendi askeri örgütlerini kurmalarına, bunların askeri eğitim görmesine ve yeraltı terörist kuruluşların doğup gelişmesine izin vermişti. O kadar ki Filistin'deki Siyonist toplulukları "devlet içinde devlet" olmuşlardı²⁸.

Buna karşılık, Arapların elştirileri, müracaat, tartışma, protesto gösteri ve grevleri dikkate alınmayınca, zaman zaman şiddete baş vurma şekline dönüştü. İlk Arap ayaklanması Nisan 1920'de oldu; ikincisi Mayıs 1921'de ve üçüncüsü de Ağustos 1929'da gerçekleşti. 1936-1939 arası ise, bütün Filistin'i saran grev, direnme ve yürüyüşlerle doluydu. Araplar, a) Yahudi göçlerinin durmasını, b) Arap topraklarının Yahudilere transfer edilmemesini, c) Sayı üstünlüğüne dayanarak Arapların çoğunlukta olacakları bir yerli hükümet istiyorlardı²⁹.

Manda rejimi sırasında her Arap ayaklanması İngiliz hükümetinin Filistine bir araştırma komisyonu yollamasıyla sonuçlanıyordu. Komisyonların hazırlanmış olduğu raporlar, Filistin'de Yahudi olmayanların haklarının korunmasının gerekliliği ve burada Yahudilere bir ulusal yurt oluşturma yolunda şimdiye kadar gösterilen çabanın daha ötesine gitmenin İngiliz çıkarlarına aykırı düştüğünü saptıyordu. Ancak buna rağmen Araplara karşı açık ayırımı önlemek için hiçbir şey yapılmadı.

1933'te Almanya'da Nazizmin iktidara gelişi ve Yahudilere yapılan mezalim Yahudileri Filistin'e daha çok yönlendirdi. 1933'te göç eden Yahudi sayısı 30.327'ye ulaştı. Nazi Almanyası'nda ve onun işgali altında tuttuğu topraklarda Yahudilerin katledilmesi Filistin'e Yahudi göçünü İngiliz kontrolünü güçleştirecek biçimde artırdı. Bazı yıllar 60 bin Yahudinin Filistin'e göç etmesi, Arapları kendi topraklarında süratle azınlık durumuna düşme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Bunun üzerine Araplar 1936'da üç yıl sürecek, Manda Rejimi'ne karşı ayaklanmayı başlattı³⁰.

1939'da Avrupa'da bir dünya savaşı başlayacağını belirtileri görülmeye başlayınca, 17 Mayıs 1939'da ünlü "Mac Donald Beyaz Bildirisi" ile İngiltere Yahudi göçünü ve toprak alımlarını sınırladı. İngiliz Hükümeti Mac Donald Bildirisi ile "Balfour Bildirisi'nde Yahudilere verilen sözün artık yerine getirildiğinin, bu konuda daha fazla ısrar etmenin İngiltere'nin Araplara yaptığı taahhütleri çiğnemesine sebep olacağına, gelecekteki beş yıl içinde 75.000 Yahudi göçmenine daha izin verildikten sonra bu göçlerin durmasına, bu beş yıl içinde de Yahudilerin yeni topraklar elde etmelerinin engellenmesine ve beş yıl sonunda da kendi kendini yöneten kurumların kurulması gerektiğine" karar verdi³¹.

Siyonistler o yıl toplanan kongrede Beyaz Bildiri'yi illegal ilan etti. Siyonizm bundan sonra hemen yeni bir büyük devlet bulmalı ve de görevini tamamlamış olan manda rejimine ve mandacı devlete bir son verilmeliydi. Siyonizm bu kez Amerikaya döndü. Savaş sırasında Siyonist örgütlenme Amerikaya kaydırıldı ve Siyonizmin Yahudi olmayan dünyadaki merkezi İngiltere'den Amerika'ya nakledildi. Siyonizm bu dönemde

27 Lehn, s.89; Ataöv, s.53.

28 Ataöv, s.53.

29 Ataöv, s.54.

30 Ataöv, s.55.

31 Taylor, s.81; Ataöv, s.55.

politikasını da değiştirdi. Daha önce açıkça ifade edilmeyen sadece "yurtsuz halka, hahsız toprak" sloganiyla ifade edilen "Yahudi Devleti" kavramı açıkça ifade edilmeye başlandı³².

Siyonizm, ilk önce Amerikan halkını bir Yahudi Devleti kurulması ve Filistin'in Yahudi göçmenlerine ardına dek açılması yönünde hazırladı. Daha sonra Amerikan Kongresi kazanıldı. Bu konuda ilk adım 67 senatör ve 143 temsilcinin Amerikan-Filistin Komitesine üye yapılmasıydı. Aralık 1942'de Kongre, Yahudi Ordusu'nun kurulmasını talep eden bir revizyonist bildiriye imza atan binbeşyüz kişiye Senatonun üçtebiri iştirak edince bu konudaki hassasiyetini ortaya koydu. Yönetimin kazanılması ise bizzat Weizman tarafından sağlandı. Weizman çeşitli önerilerle dönemin başkanı Roosevelt'e giderek sempatisini kazandı, ancak ondan tam destek sözü alamadı. Nihayet Truman zamanında yönetimin tam desteği sağlandı³³.

Siyonizm açısından Amerikan desteği řu açıdan önemli idi: Savaş sonrası İngiltere zayıflamış, Siyonizmle eski ittifaklarında büyük çıkarları kalmamıştı. İngiltere-Siyonizm ittifakının önceleri Milletler Cemiyeti tarafından desteklenmiş olması bu ortaklığın hedeflerine nasıl bir uluslararası nitelik kazandırmışsa, İkinci Dünya Savaşından sonra Birleşmiş Milletler'de herbakımdan ağırlaşan Amerika yoluyla bu ikinci uluslararası örgüt de Siyonizm için yararlı olacaktı. İngiltere'nin Milletler Cemiyeti'nde nüfuzlu devlet olması gibi, yirmi kadar kendi taraftarı Latin Amerikan ülkesiyle BM'ye giren ve ardından Batı Avrupa'yı da sürükleyen Amerikanın bu konuda faydalı olacağı açıktı³⁴.

3- Filistin'in Bölünmesi ve İsrail Devleti'nin Doğuşu

İngiltere mandater devlet olarak üstlendiği ancak birbirine ters düşen yükümlülüklerini bağdaştırabilmek ve Filistin'de büyüyen Arap-Yahudi çatışmalarıyla başa çıkabilmek için bütün çabaları harcayıp tükettikten sonra sorunu şubat 1947'de BM'ye devretti. Çeşitli komite ve alt komite çalışmalarından sonra, sonuç olarak BM Genel Kurulu, 29 Kasım 1947'de Filistin'i bir Yahudi Devleti, bir Arap Devleti İle Kudüs ve Çevresi için uluslararası yönetim öngören 181-(II) numaralı tavsiye kararını onayladı³⁵.

Filistin BM kararı ile bölünönceye kadar toprak ve nüfus bakımından řu aşamaları geçirmiştir:

Nüfus olarak; 1918'de Nüfus 700.000 kadardı; bunun, 644.000'i Arap (574.000'i Müslüman, 70.000'i Hristiyan) ve 56.000'i Yahudi idi. 1922'de toplam nüfus 757.182; bunun, 590.000'i Müslüman, 83.794'ü Yahudi, 73.014'ü Hristiyan, 9474'ü ötekiler. 1931'de toplam nüfus 1.035.821; bunun, 759.712'si Müslüman, 174.610'u Yahudi, 91.398'i Hristiyan, 10.100'ü ötekiler. 1944'te toplam nüfus 1.764.000 ; bunun, 1.179.000'i Arap 554.000'i Yahudi 32.000'i ötekiler. Mayıs 1948'de toplam nüfus 2.065.000; bunun 1.415.000'i Arap, 650.000'i Yahudi idi. Böylece Yahudilerin toplam nüfusa oranı 1918'de %8 iken, 1922'de %12'ye, 1931'de %17'ye ve 1944'te %31'e çıkmıştır. Mayıs 1948'de de bu oran muhafaza edilmiştir. Oran değişikliğinin tek nedeni Manda Rejimi dönemindeki yoğun Yahudi göçüdür³⁶.

32 Taylor, s.81 vd.

33 Taylor, s.109 vd.

34 Ataöv, s.58.

35 Hadawi- Lehn, s.78-79.

36 Ataöv, s.52.

Toprak olarak; 1918'de Yahudiler 6.580.755 hektar toprağın 162.5000 hektarını (%2.5) ellerinde bulunduruyorlardı. Mayıs 1948'de Manda Rejimi sona erdiği zaman Yahudilerin ellerinde olan toprak 372.925 hektara (%5.67) çıkmıştır³⁷.

BM'nin onaylamış olduğu tavsiye kararı, tıpkı manda kararı gibi Siyonistlerin çıkarları doğrultusunda hazırlanmıştır. Yahudiler toplam nüfusun %31'ini oluşturmalarına ve toprağın %5.67'sine sahip olmalarına karşın söz konusu karara göre iyi toprakların çoğunu da kapsamak üzere, Filistin topraklarının %56'sı önerilen Yahudi Devleti'ne veriliyordu. Bu taksime göre, Yahudilerin satın almış oldukları ya da oturdukları bütün topraklar Yahudi Devleti sınırları içerisinde kalıyordu. Fakat bu devletin sınırları içerisinde tamamıyla Arapların oturdukları topraklar da vardı. O kadar ki Yahudi Devleti'nin içindeki nüfusun 480.000'i Yahudi 479.000'i Araptı. Arap Devleti'nin sınırları içinde kalan toprakların ise nüfusun 725.000'i Arap, 10.000'i Yahudiydi. Böylece nüfusun ancak yarısı Yahudi olan ve toprakların %10'unun altında bir küsuru Yahudilerin sahipliğinde bulunan bir devlette Yahudiler egemen zümre oluyordu. Kararda ayrıca Filistin'de yaşayan herkesin insan ve yurttaşlık haklarının korunması konusunda "güvenceler" vardı; bunlar da uygulamada manda belgesindeki benzer güvencelerden daha anlamlı değildi³⁸.

Filistin'in bölünmesi Araplar tarafından reddedilirken, dünya kamuoyunun Siyonistler tarafından orada bir Yahudi Devleti fikri kabul ettirilmişti. Siyonistler, tavsiye raporunu, toprağa ve başka konulara ilişkin bazı rezervasyonlarla kabul etmişlerdi. Birçok Siyonist politikacı ve yazar toprak taleplerine daha geniş bir alan katmışlardı. Bu yüzden bölünme açıklanınca, bazı Yahudi merkezlerinden "sınırların ebedi olmadığı" yani genişleyebileceği sesleri yükselmeye başladı. O kadar ki Siyonist terör örgütlerinin en meşhurlarından olan "Irgun" BM'de yapılan teklifleri kabul etmeyeceğini bile belirtmiştir. Yahudi Devleti kurulduktan sonra Araplarla savaş ve mümkünse sınırları genişletme hazırlığı hemen başladı. Zaten Siyonizmin önde gelen liderlerinden olan Ben Gurion da Haziran 1945'de New York'a giderek ağır silah siparişleriyle uğraşmıştı. Yahudi asıllı bir Amerikan albayı da başka bir Siyonist terör örgütü olan Hagana'yı eğitmiş ve askeri malzemeyle donanmasında aracı olmuştu³⁹.

İngilizler 14 Mayıs 1948'de Filistin'i terk etmeden önce yani herhangi bir Arap devletinden Filistin'e tek bir Arap askeri girmeden önce, Arap Devletine ayrılan topraklar Yahudilerce 1947 ve 14 Mayıs 1948 tarihleri arasında saldırıya uğradı, yine Yahudi Devleti'ne ayrılan topraklarda Arap yerleşim merkezlerine bir çok saldırılar oldu ve 9 Nisan 1948'de 400 kişilik köy olan ve bunlardan çocuk ve kadınlar dahil 250 kişinin hayatını kaybettiği "Deir Yasin" katliamı yapıldı. Bu olaylar sonunda yaklaşık yarım milyon Filistinli Arap yurtlarından atılmış veya göç etmek zorunda kalmıştı⁴⁰.

Nihayet 14 Mayıs 1948'de son İngiliz Yüksek Komiseri'nin de Filistinden ayrılmasıyla İsrail Devleti ilan edildi. İlandan onbir dakika sonra Amerika, kısa bir süre sonra da Sovyetler Birliği İsrail Devleti'ni tanıdı. Böylece Siyonistler bir Yahudi Devleti kurma hedeflerine ulaşmış oldular.

37 Ataöv, s.53.

38 Hadawi- Lehn, s.79; Ataöv, s.59-60.

39 Ataöv, s.62.

40 Ataöv, s.63.

III- İSRAİL DEVLET MODELİ

İsrail Devleti üç koldan oluşan parlamenter demokrasi ile yönetilir. Yasama meclisi (Knesset), yürütme ve yargı. Sistemin temeli güçler ayrılığı ve erklerin dengelenmesi prensibine dayanır. Yürütme Knesset denetimindedir. Yargının tam bağımsızlığı söz konusudur.

Devletin başı cumhurbaşkanıdır. Bu makam devletin bütünlüğünü temsil eder ve partiler üstüdür. İbranice "Nasi" olarak adlandırılan cumhurbaşkanlığı tarihi dayanağını eski İsrail ülkesinde yaşayan Yahudilerin yüksek yasama ve yargı yeri olan "Sanhedrin"den almıştır. Cumhurbaşkanının yetkileri büyük ölçüde semboliktir ve seremoni ile yapılır. Bu yetkilerin içerisinde bir Knesset üyesini seçimlerden sonra veya hükümetin istifası nedeniyle yeni hükümeti kurmak için görevlendirmek, yabancı ülkelerin yüksek düzeyde temsilcilerini kabul etmek, Knesset tarafından kabul edilen kanun ve anlaşmaları imzalamak, uygun grupların tavsiyeleri doğrultusunda, Merkez Bankası başkanını, yargıçları ve diplomatları atamak, Adalet Bakanı'nın teklifiyle af çıkarmak gibi işler vardır⁴¹.

Cumhurbaşkanı Knesset tarafından aday olanlar arasından beş yıllık süre için basit oy çoğunluğuyla seçilir. Ard arda birden fazla dönem seçilebilir⁴².

A- Yasama: Knesset

İsrail parlamentosunun adı "Knesset"tir. Üye sayısı 120'dir. Knesset adını ve 120 kişilik üye sayısını M.Ö. V. yüzyılda Yahudi Halkını Kudüs'te toplayan Ezra ve Nhemiah'in halkı temsil etmesi için kurdukları "Knesset Hagedolah"tan almaktadır⁴³.

Knesset'in fonksiyonu hükümetin icraatını gözlemlemek ve yasama işlemidir. Knesset'te on tane komisyon vardır. Bunlar ülkenin çeşitli sorunlarıyla ilgilendirler. Knesset'te görüşmeler İbranice yapılır. Fakat üyeler Arapça da konuşabilirler. Yasa tekliflerini hükümet veya bir Knesset üyesi yapabilir. Bir teklifin yasallaşması için üç aşamadan geçmesi gerekir. İlk inceleme komisyonlarda yapılır, ikinci aşamada, meclis genel kurulunda tartışılır ve oylamaya sunulur, ilgili bakan, başbakan ve cumhurbaşkanının imzalamasıyla yasa yürürlüğe girer⁴⁴.

Knesset dört yılda bir yapılan seçimlerle oluşturulur. Fakat dört yıllık süre dolmadan da kendi kendini feshedip yeni seçimlere gidebilir. Yeni seçimlerle Knesset yeniden kuruluncaya kadar tüm otoriteler iş başında kalmaya devam eder⁴⁵.

1- Siyasi Partiler

İsrail'de siyasi hayatı karakterize eden iki büyük blok vardır. Bunlar; sosyalistlerden oluşan *İşçi Partisi (Labor)* ve merkezci, milliyetçi partilerden oluşan *Likud Birliği*'dir. Siyasi partiler arasında ideolojik meselelere dayanan bölünmüşlük yoktur. Partilerin büyük çoğunluğu fundamentalist felsefe ve dini inançları temsil ederler. Siyasi partiler ister muhalefette ister iktidarda olsun, Siyonizmin temel hedefleri olan, İsrail

41 Israel Information Center. Facts About Israel, Kudüs, 1993, s.60.

42 Israel Inf., s.60.

43 Israel Inf., s.62.

44 Israel Inf., s.63.

45 Israel Inf., s.63.

Devleti'nin bütünlüşmesi, sınırlarının genişlemesi ve Filistin'den Arapların çıkarılması gerekliliğini benimsemişlerdir⁴⁶.

İşçi ve Likud partileri birer partiler koalisyonudur. İşçi Partisi (İbranice Mifleget, Hasvada ha-Yisra Elit) Ocak 1968'de sosyalist eğilimli üç partinin birleşmesiyle kurulmuştur. İsrail İşçi Partisi'ni oluşturan örgütlerden en büyüğü *Mapay* (Mifleget Poale erets Yisrael-İsrail Ülkesi İşçileri'nin Partisi), *Ahdut ha-Avoda* (İşçilerin Birliği ;kuruluş 1919) ile David Ben-Gurion'un ilk partisi *ha-Poel ha-Tsair*'in(Genç İşçi;Kuruluşu 1905) birleşmesi sonucunda 1930'da kuruldu. 1930'larda Filistin'deki Yahudi toplumunun baş partisi durumuna geldi. 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonra 29 yıl süreyle (1968'den sonra İsrail İşçi Partisi'nin parçası olarak) iktidarı elinde tuttu. Ben-Gurion, Levi Eşkol, Golda Meir, Yitshak Rabin ve Abba Eban Mapay'ın önde gelen yöneticileri idi⁴⁷.

İsrail İşçi Partisi'nin ikinci kurucu partisi, *Ahdut ha-Avoda Poale Tsiyyan* (İşçilerin Birliği-Siyon İşçileri) 1944'de Mapay'ın reformcu eğilimlerini protesto etmek amacıyla partiden ayrılan bir grup Mapay üyesi tarafından kuruldu. Büyük ölçüde kibutzlardaki göçmenlerin oyunu alan parti 1965'te Mapay'la bir "işçi ittifakı" kurdu. Üç yıl sonra da İsrail İşçi Partisi'nin kuruluşuna katıldı.

Parti'nin üçüncü kurucu örgütü *Rafi* (Reşimat Poale Yisrael-İsrail İşçiler Birliği) , Ben-Gurion'un 1965'te Levi Eşkol'le siyasi ve kişisel bir kavgaya girişmesinden sonra yandaşlarını toplayarak yeni bir parti kurmaya karar vermesiyle ortaya çıktı. Rafi üyelerinin çoğu 1968'de İşçi Partisi'ne katılınca, Ben-Gurion ile yandaşları yeni partinin dışında kalarak kendi küçük partileri Devlet Birliği'ni kurdular⁴⁸.

Likud Partiler koalisyonu ise *Herut*, *Liberal Parti*, *Laam* ve *Ahdut* adlı sağcı partilerden oluşmaktadır. Bu iki partiler koalisyonunu dışında bir kaç dini parti, iki komünist partisi vardır. Genel başkanı Arap olan tek bağımsız parti "*Rakah*"tır. Bunların yanı sıra kurulu düzene karşı çıkan *Naturei Karta* adlı parti vardır. Naturei Karta aşırı bağnaz Yahudilerin kurmuş olduğu bir örgüttür. Bunlar görüşlerini pasif baş kaldırma kampanyaları düzenleyip, poster ve broşür dağıtımlarıyla yaymaya çalışırlar. Parti Knesset için aday göstermez ve bu hareketi destekleyenler seçimlerde oy kullanmazlar⁴⁹.

2- Seçimler

Knesset üyeleri tek dereceli nispi temsil sistemiyle seçilirler. Kişilerden çok partilere oy verilir. Gizli oy açık sayım ilkesi geçerlidir. Seçme yaşı 18 seçilme yaşı 21 dir. Tüm ülke tek seçim bölgesi sayılır. Seçmenler bir tek partinin tüm parti listesi için oy verirler ve Knesset'teki sandalyeler partilerin aldıkları oy oranlarına göre paylaşılır⁵⁰.

Her parti seçimlerden önce aday listelerini hazırlar. Knesset'te üyesi bulunan partiler seçimlere otomatikman katılırlar. Diğer partiler ise 2500 seçmenin imzası ve tüm oyların %1,5'ünü almaları durumunda geri verilecek olan bir depozit yatırmak şartıyla seçime katılabilirler. Seçim çalışmaları için partilere sandalye sayısına göre hazineden para yardımı yapılır. Yeni partiler ise seçimlerden sonra seçilen her üyesi için geçmişe yönelik olarak hazineden para yardımı alırlar⁵¹.

46 Görsel Dünya Ansiklopedisi, C.6, Görsel Yayınları, İstanbul, 1986, s.1568; Israel Inf., s.61.

47 Ana Britannica, C.7, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1988, s.72.

48 Ana Britannica, s.72.

49 Görsel Dünya Ans., s.1558.

50 Israel Inf. s.62; Görsel Dünya Ans., s.1558.

51 Israel Inf., s.61.

Seçimleri idare etmek görevi "*Merkez Seçim Komitesi*" ne aittir. Merkez Seçim Komitesi bir yüksek mahkeme yargıcı ve başkanlığında Knesset'te üyesi bulunan partilerin temsilcilerinden oluşur⁵².

B- Yürütme :Hükümet

Knesset üyeliği seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanı bir Knesset üyesini hükümeti kurması için görevlendirir. Cumhurbaşkanının görevlendirdiği kişi genelde seçimlerden en çok oy alan partinin başkanı olmaktadır. Hükümetin kurulması için 21 günlük bir süre tanınmıştır. Bu süre içinde hükümet kurulamazsa Cumhurbaşkanı ek bir süre verebileceği gibi, başka bir üyeye de hükümeti kurma görevi verebilir. Bu prosedür hükümet kuruluncaya kadar devam eder⁵³.

Hükümete başbakan başkanlık eder. Başbakanın Knesset üyesi olması zorunludur. Diğer bakanların ise Knesset üyesi olması zorunluluğu yoktur. Ama genelde Knesset üyesi olurlar. Mart 1992'de çıkarılan bir kanun ile Başbakana bakanlık sayısının yarısı kadar parti dışından da bakan atama yetkisi verilmiştir. Bakanlık sayısı sabit değildir. Hükümetten hükümete değişebilir. Çoğu bakanlıkların belli bir görevi vardır, fakat sandalyesiz bakanlarda mevcuttur. Ayrıca özel bir görev için de bakanlıklar kurulabilir⁵⁴.

C- Yargı: Mahkeme Sistemi

İsrail'de çeşitli yargısal kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlar; yargısal, yarı yargısal ve idari yargı kuruluşları niteliğindedir. Özel olarak dini ve kabilevi mahkemeler de vardır. Kiracı İşleri Mahkemeleri, Milli Sigorta Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri idari yargı fonksiyonları olan bir çeşit komisyon niteliğindedir⁵⁵.

Sivil mahkemeler arasında ise belediye mahkemeleri, Magistat Mahkemeleri, Bölge Mahkemeleri ve Yüksek Mahkeme yer almaktadır.

Belediye Mahkemeleri, belediye kurallarına uymayan, belediye talimatlarını ihlal eden, şehir planına ve kamu sağlığına aykırı hareket etmek gibi davranışlardan doğan davalara bakarlar. Bunların hükmedebilecekleri azami ceza 15 gün hapis veya 750 İsrail Lirası para cezasıdır. Belediye Mahkemeleri hukukçu olmayan kişilerden kurulurlar. Ancak bu kimseler Adalet Bakanı tarafından atanırlar⁵⁶.

Magistat Mahkemeleri süresi 3 yıl hapsi aşmayan veya 3000 İsrail Lirası para cezasını geçmeyen ceza davalarına veya medeni hukuk davalarına bakmakla görevlidirler⁵⁷.

Bölge Mahkemeleri kendi görev alanlarında işlenen suçlara veya nizalara ilişkin olan ve Magistat Mahkemelerinin görev alanına girmeyen davalara bakarlar. Bölge

52 Israel Inf., s.62.

53 Israel Inf., s.64.

54 Israel Inf., s.64.

55 İsrail Büyükelçiliği Basın Bürosu, *İsrail'de Hukuk Sistemi*, Bugünkü İsrail Yayınları No:8 Ankara, 1973, s.44.

56 İsrail Büyükelçiliği, *İsrail'de Hukuk Sis.*, s.44.

57 İsrail Büyükelçiliği, *İsrail'de Hukuk Sis.*, s.45.

Mahkemeleri aynı zamanda Magistat ve Belediye Mahkemelerinin temyiz merci görevini de görürler⁵⁸.

Bölge Mahkemeleri genelde tek yargıçlı mahkemeler şeklinde çalışırlar. Ancak ölüm cezasına veya on yıl veya daha çok hapis cezasına ilişkin ceza davalarına bakarlar, alt derecedeki mahkemelerin kararlarına karşı temyiz mercii görevinde bulunurlarken veya mahkeme başkanının uygun bulduğu hallerde üç yargıçlı bir heyet şeklinde kurulurlar⁵⁹.

Ülkenin en yüksek yargı organı Yüksek Mahkeme Kudüs'te dir. Yüksek Mahkeme biri başkan ve biri başkan yardımcısı olan on yargıçtan oluşmaktadır. Yüksek Mahkemenin iki tür görevi vardır. Bunlardan biri alt mahkemelerin temyiz mercii diğeri ise ülkedeki mahkemelerin yargı alanına girmeyen bazı davalara bakmaktır. Yine, devlet organlarını veya mahalli idarelerin ilgili organlarını, eğer hukuka aykırı olarak seçilmiş yönetim kurulları tarafında idare edilmekte iseler veya kanunsuz olarak fonksiyon icra etmekten alıkoymak veya görmeleri gereken fonksiyonu yerine getirmeye zorlamak için gerken kararları da Yüksek Mahkeme alır⁶⁰.

Yargıçlar ve yargıçlık mesleği ile ilgili kurallar 1953 tarihli "*Yargıçlık ve Yargıçlar Kanunu*" ile hüküm altına alınmıştır. Kanun Magistat olarak, veya Bölge Mahkemesi yargıcı olarak veya Yüksek Mahkeme yargıcı olarak Yargıçlık mesleğine girecek olanlarda aranacak şartları ve özellikleri, yargıçlığa atanma tarzı, görev süreleri ve yargıçların statülerini tespit etmiştir.

Magistatlar ve yargıçlar, *Yargıçlar Atanma İşleri Komisyonu*'nun tavsiyesi ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Komisyon Adalet Bakanı, hükümetten bir üye, Yüksek Mahkeme Başkanı, iki Yüksek Mahkeme üyesi, iki Knesset üyesi ve Baro tarafından seçilen iki avukat olmak üzere 9 kişiden oluşur. Komisyonun başkanı Adalet Bakanındır⁶¹.

Yargıçlar emeklilik yaşı olan 70 yaşına kadar kaydı hayat şartıyla atanırlar. Sağlık sebebiyle daha önceki bir yaşta da görevden ayrılabilirler. Görevleri başında buldukları süre boyunca, yargıçlar, kanundan başka hiçbir otoriteden emir almaz ve hiç kimseye bağlı değildirler⁶².

D- İsrail Hukuku

Bugünkü İsrail'in hukuk kurumları, kuralları ve uygulamaları Eski İsrail Hukukuna, Osmanlı İmparatorluğu döneminden ve İngiliz Manda İdaresi döneminden kalma hukuk kurum ve kurallarına dayanmaktadır.

Geçmişte yurtlarından ayrılarak dünyanın çeşitli yerlerine dağılan Yahudiler *Tora* (Musa'nın beş kitabı), *Mişna* (Yahudi sözlü şeriat derlemesi) ve *Talmud* (şeriat geleneksel öğretisi ve yorum derlemesi) yasalarına dayanan hukuk sistemlerini gittikleri ülkelere de taşıyarak, belirli bir özerklikten yararlandıkları her yerde bu kuralları uygulamaya devam ettiler. 20.yüzyılda Filistin'e döndüklerinde bu hukuk mirasının yanı sıra kaldıkları ülkelerde benimsedikleri yasaları da getirdiler⁶³.

58 İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.45.

59 İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.45.

60 İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.46.

61 İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.47.

62 Israel Inf. s.65; İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.49.

63 Hamide Topçuoğlu, *Eski İsrail Hukuku*, AÜHF Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Enstitüsü Yayınları, S.1, Ankara, 1948, s.9 vd. Ana Britannica, s.71.

İsrail Devleti'nin 1948'de kurulmasından sonra, Geçici konseyin çıkardığı ilk kanun olan *Hukuk ve İdare Talimatnamesi* 14 Mayıs 1948'de ülkede mevcut olan Osmanlı ve İngiliz Manda İdaresinden kalma hukuk uygulamalarının İsrail Devleti Kuruluş Deklarasyonu ve Knesset'in çıkardığı yasalarla çatışmamak şartıyla yürürlükte kalacağını hükme bağlamıştır. Bu sebeble bugünkü İsrail Hukuk Sistemi içerisinde Osmanlı Hukuku'ndan geriye kalanlar, çoğu "Commen Law"dan alınmış İngiliz Manda İdaresi Hukuku, Yahudi din hukuku kuralları ve diğer sistemlerin kuralları bulunmaktadır. Ama devletin kuruluşundan itibaren yapılan yeni yasa faaliyetleri her bakımdan Yahudi hukuk anlayışını temel almaktadır. Yine egemen hukuk dili olan İngilizce'nin yerini İbranice almıştır⁶⁴.

İsrail'in yürürlükte olan Anayasal sistemi sosyal ve siyasal gereksinimleri yansıtan bir dizi temel yasalardan oluşmuştur. Geçen yıllar içerisinde bu yasalar şekli bir Anayasayı meydana getirmesede, yasama, yürütme ve yargı arasındaki güç paylaşımını, ülke ekonomisini, asker-sivil ilişkilerini ve Kudüs'ün statüsünü oluşturmada temel çatı görevini görmüştür⁶⁵.

İsrail'in Anayasal çatısını oluşturan temel kanunlar arasında şunları sayabiliriz: İsrail Devleti Kuruluş Deklarasyonu, Geri Dönüş Kanunu (Dünyanın diğer yerlerinde yaşayan Yahudilerin İsrail'e dönmesi durumunda otomatikman vatandaşlığa alınmasını öngörüyor), İsrail Savunma Güçlerini hükme bağlayan kanun, insan hak ve özgürlüklerine yönelik kanunlar, Kudüs'ün ve Knesset'in statüsünü belirleyen vb. kanunlar.

İsrail'de hukukun gelişmesi için yasama ve Anayasa ile ilgili gelişmelerin yanısıra mahkemelerin yapmış oldukları içtihadlar da yasalaştırılmaktadır. Hukuk mevzuatında bir boşluk veya açıklık bulunan hallerde İngiliz Teamül Hukukuna veya Filistin örf ve adetlerine bakılarak boşluklar doldurulmaktadır. Buna paralel olarak bir çok İngiliz teamül hukuku kuralları İsrail hukuk sistemine dahil edilmiştir. Örneğin İngiliz devletlerarası hususi hukukuna ait hükümler olduğu gibi aktarılmıştır⁶⁶.

64 Israel Inf., s.66; İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.3.

65 Israel Inf., s.66.

66 İsrail Büyükelçiliği, İsrail'de Hukuk Sis., s.51.

SONUÇ

İsrail Devleti 1897 ilk Siyonist kongresinde alınan karar ve bunun sonunda yaklaşık 50 yıl boyunca yapılan bir politik mücadele sonunda kurulmuştur. Devlet kurulmadan Filistin topraklarında yok denecek kadar az olan Yahudi nüfusun 650 bin gibi bir rakama (nüfusun yaklaşık %3'ü) ve kurulduktan sonra da çıkarılan göç kanunu ile bugün beş buçuk milyona ulaştırılmıştır.

Balfour Bildirisinden BM'in bölme kararına kadar Devletler Hukuku adına hareket ettiklerini söyleyen Batılı devletler, Filistin'de yaşamakta olan halkın kendi tercihini dikkate almadan, Filistin topraklarında İsrail Devletinin kurulmasına izin vermişlerdir.

Siyonistler, İslamın doğmasından çok önce Yahudilerin İbrani Krallığı adı altında Filistin topraklarında yaşadıklarını bu sebeple de eskiden kalma bir hakları olduğunu ileri sürerek, bunun İsrail Devleti'nin Filistin'de kurulması için haklı bir sebep teşkil ettiğini savunmaktadırlar. Oysa bugün yeryüzü 2000 yıl önceki durum göz önünde tutularak yeniden düzenlenecek olursa, dünya haritasını önemli ölçüde değiştirmek gerekecektir.

İsrail Devleti modeli bugün gerek tarihten gelen bir kültür birikiminin ve gerekse kurulma çalışmalarında gerçekleştirilen Siyonist örgütlerin temeli üzerine oturtulmuştur. Devlet kurulduktan sonra Siyonist örgütler devletin idari teşkilatını oluşturmuştur. Hukuki yapısı büyük ölçüde Manda İdaresini elinde bulunduran İngilizlerin hukukundan etkilenmiş, Manda İdaresi döneminde çıkarılan kanunlar devlet kurulduktan sonra da yürürlükte kalmaya devam etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- 1- Ana Britannica :C.7, Ana Yayıncılık Aş., İstanbul, 1988.
- 2- Ataöv, Türkkaya :Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar, AÜSBFD, S.25, Yıl 1970.
- 3- Hadawi Sami ve Lehn Walter :Siyonizm ve Filistin Toprakları, Çev. Türkkaya Ataöv, Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan, AÜSBF Yayınları No:511.
- 4- Görsel Dünya Ansiklopedisi :C.6, Görsel Yayınları, İstanbul, 1986.
- 5- Israel Information Center :Facts About Israel, Kudüs 1993
- 6- İsrail Büyükelçiliği Basın Bürosu :İsrail'de Hukuk Sistemi, Bugünkü İsrail Yayınları No: 8 Ankara, 1979.
- 7- İsrail Büyükelçiliği Basın Bürosu :İsrail'in Tarihi, Bugünkü İsrail Yayınları (seri dışı), Ankara, 1976.
- 8- Lehn Walter :Yahudi Ulusal Fonu Bir Ayırım Aracı (Çev. Türkkaya Ataöv), Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan, AÜSBF Yayınları No:511.
- 9- Tanyu, Hikmet :Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, C.1, Bilge Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1979.
- 10- Taylor, Alan R. :İsrail'in Doğuşu, (Çev. Mesut Karışahan), Pınar Yayınları, İstanbul, 1992.
- 11- Topçuoğlu, Hamide :Eski İsrail Hukuku, AÜHF Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Enstitüsü Yayınları S.1, Ankara, 1948.
- 12- Uğur, Ali :Dünya Gündemindeki İsrail, 2. Baskı, Burak Yayınları, İstanbul, 1983.
- 13- Yersan, Rauf :"Türkiye'nin Orta-Doğu Ülkeleri ile İlişkilerinin Siyasi ve Hukuki Temelleri", Tarık Zafer Tunaya'ya Armağan, İstanbul Barosu Yayını, 1992

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C	: Cilt
çev.	: Çeviren
JNF	: Jewish National Fund- Yahudi Ulusal Fonu
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
s	: Sayfa
S	: Sayı
yy	: Yüzyıl